

Saruhan Sancağında Temettuat Tahriri

Yrd.Doç.Dr. Ertan GÖKMEN*

Özet: XIX. Yüzyılın ilk yarısında vergi kaynaklarını yeniden tespit ederek halkın üzerindeki vergi yükünü hafifletmek ve vergi adaletsizliğini önlemek amacıyla yapılan temettuat yazımları pek çok şehrin ve kazanın sosyo-ekonomik ve demografik yapısını ortaya koymamızı sağlayacak önemli bilgiler içermektedir. Manisa ve kazalarında da belirtilen amaçlar için Temmuz 1845'te başlayıp Mart 1846 yılında biten yazımlar yapılmıştır. Temettuat yazımları için pek çok kâtip istihdam edilmiştir. Yazımlar sırasında, kâtiplere ödenen maaşlar yanında, yazım malzemeleri ve kâtip yollukları için bazı harcamalar yapılmıştır. Bu çalışmada, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki 8222 numaralı Maliye Masârifât defterindeki bilgilere göre, bu yazımlarda yapılan masrafların kazalara göre dağılımı, yazımlarda görev alan kâtiplerin sayısı ve temettuat yazımlarının ne zaman bitirildiğine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat, Manisa, Temettü, Masraf, Osmanlı İmparatorluğu, Kâtip

A- Temettuat Yazımı ve Temettuat Defterleri

Tanzimat Fermanı ile Osmanlı Devleti'nin idarî ve adlî yapısında yapılan değişikliklerin yanında, tebaanın hukukî eşitliği ilkesine uygun olarak malî alanda da birtakım yenilikler yapılmıştır. Bu yenilikler arasında, devletin gelirlerinin kontrol altına alınması, vergi konusunda halk arasındaki eşitsizliğin ve haksızlığın giderilmesi, vergi verecek ahâlinin tespit edilmesi ve mükellefler üzerindeki ağır vergi yükünün hafifletilmesi yer almaktadır. Bu yeniliklerle halkın refaha kavuşturulması, devletin gelirlerinin artırılması ve devletin gelir-gider dengesinin yeniden tesis edilmesi amaçlanmıştır. Bunu gerçekleştirmek için daha önce değişik adlarla alınan vergilerin yerine tek bir verginin konulması düşünülmüş ve hane reislerinin gelirlerinin tespitine yönelik temettü sayımları yapılmıştır (Kötükoğlu 1995: 395). Böylece şahısların yıllık kazancı üzerinden tahsil edilen yeni bir vergi sistemi doğmuştur. Bu vergi sistemine temel oluşturmak amacıyla 1840 yılında temettuat sayımına başlanmıştır. Bu sayımlar, yeni vergiler konulacağı şeklinde algılandığı için bazı yerlerde karışıklıklar çıkmasına neden olmuştur. Bu nedenle ilk sayımlardan istenilen netice elde edilememiştir. Ancak sayımlardan

* Celal Bayar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü / MANİSA
ertan.gokmen@bayar.edu.tr

vazgeçilmemiş ve sayımın 1844 yılında yeniden yapılmasına karar verilmiştir (Çoruh 2002: 650). Sayımlarda bu defa herhangi bir karışıklık ortaya çıkmaması ve sayımın usulüne uygun olarak yapılması için vali ve defterdarlara talimatlar ve numûneler gönderilmiştir. Sayımlar, merkezden gönderilen memurlarca değil, sayımı yapılan mahallin muhtarı, imamı, gayrimüslimlerin yaşadığı yerlerde ise o yerin papazı veya kocabaşları marifeti ile ve ziraat memuru ve vekilleri nezaretiyle yapılmıştır. Defterlere; herkesin arazisi, hâsılatı, gelir getiren gayrimenkulleri, toplam temettüatı, esnaf ve tüccarların yıllık temettüleri, bir senede verdikleri öşür ve vergi-i mahsûsası yazılmıştır (Tozduman 1992: 19).

Tahrir defterleri, XV. ve XVI. Yüzyılda bir yerleşim biriminin vergi mükellefleri ile bu mükelleflerden tahsil edilmesi gereken toplam vergi miktarını ve toplam verginin hangi kalemlerden oluştuğunu gösterirken, temettuat defterleri vergi mükellefinin adını vergiye esas olan gelir kaynağını, kaynağın yıllık gelirini ve bu gelirlere göre konulan vergiyi vermektedir (Öztürk 2000: 534). Ayrıca vergiye tâbi mükelleflerin meslekleri bu defterlerde tek tek belirtildiği için şehir ve kasaba halkının hangi meslekleri icra ettiği de tespit edilebilmektedir (Güran 1985: 303-305). Vergi mükelleflerinin adları ile aile adları ve lâkapları da bu defterlerde belirtilmiştir. Bu bilgiler yanında, vergi muafiyeti olan imam, müezzin, pîri fânî, kürekcî ve Asâkir-i Mansûre tekâüdû gibi kişiler de bu defterlerde zikredilmiştir (Kütükoğlu 1995: 398, 405). Yine, bu defterlerdeki bilgilerden, kent ve kırsal alandaki toprak miktarı, ürün çeşitleri için ayrılan toprağın dönüm olarak büyüklüğü, bu ekili alanlardan elde edilen toplam hâsılat, dönüm başına verimlilik, tarım işletmelerinin büyüklüğü, hayvancılığın kent-köy ekonomisindeki yeri, kent ekonomisinde önemli yeri olan sınaî, ticarî ve hizmet iş kollarının durumları tespit edilebilmektedir (Öztürk 2000: 533).

B- Manisa ve Kazalarında Temettuat Yazımı

Osmanlı Devleti'nde şehirden çiftliğe kadar olan yerleşim yerlerinin sosyal ve ekonomik durumu hakkında çok detaylı bilgiler veren temettuat defterlerinin şehir tarihçiliği açısından önemi oldukça büyüktür. Bu öneminden dolayı, 1988 yılında araştırmalara açılmasına rağmen kısa zamanda çok sayıda çalışmaya konu olmuştur (1). Temettuat defterlerine göre, Manisa ve kazalarının sosyal ve ekonomik tarihini ortaya koymak için de birkaç çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan ikisi kazalara, birisi de Manisa merkeze aittir (2).

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde bulunan ve Saruhan sancağında temettuat yazımı için yapılan masrafları gösteren defterden (3), Saruhan sancağı ve kazalarında temettuat yazımı sırasında kaç kâtibin görev aldığını, bu kâtiplerin kaç ay süre ile çalıştığını, ne kadar aylık aldıklarını ve yazım için daha başka ne gibi masrafların yapıldığını öğrenebiliyoruz. 27 Ra 1264/4 Mart

1848 tarihli bu defterde yazımda görev alan kâtiplerin ismi ayrı ayrı belirtilmiştir.

1- Manisa ve Kazalarında Temettuat Yazımının Yapıldığı Tarihler: Defterdeki bilgilere göre, bazı kazalarda temettuat yazımında birden fazla kâtip görev almıştır. Aynı kazada yazım yapan kâtipler birbirinden farklı tarihlerde yazıma başlamışlardır. Dolayısı ile kazaların temettuat yazımlarının başlangıç ve bitiş tarihleri tespit edilirken, yazıma erken başlayan ve yazımı geç bitiren kâtiplerin görev süreleri dikkate alınmıştır. Aşağıdaki tabloda her kaza için tahririn başlangıç ve bitiş tarihi ile tahririn kaç ay sürdüğü gösterilmiştir.

Tablo-1 Kazalarda Yapılan Temettuat Yazımlarının Başlangıç-Bitiş Tarihi İle Yazımların Süresi

Kaza Adı	Tahririn Başlangıç Tarihi	Tahririn Bitiş Tarihi	Tahririn Süresi (Ay)
Manisa	Temmuz 1261/Temmuz1845	Mart 1262/Mart1846	10 Ay
Nahiye-i Palamut	Ağustos 1261	Kânûn-ı Sâni 1261	6
Gördük	Eylül 1261	Şubat 1261	6
Turgutlu Maa İlica	Ağustos 1261	Şubat 1261	7
Nif	Teşrin-i Evvel (Ekim)1261	Şubat 1261	5
Akhisar	Teşrin-i Sâni (Kasım)1261	Şubat 1261	4
Marmaracık	Kânûn-ı Sâni 1261	Şubat 1261	2
Demirci	Eylül 1261	Şubat 1261	5.5
Gördüs	Temmuz 1261	Şubat 1261	8
Kayacak	Ağustos 1261	Şubat 1261	7
Menemen	Eylül 1261	Şubat 1261	6
Güzelhisar-ı Menemen	Eylül 1261	Şubat 1261	6
Mendehora	Kânûn-ı Sâni 1261	Şubat 1261	2
Foçateyn	Ağustos 1261	Şubat 1261	7
Adala	Temmuz 1261	Kânûn-ı Sâni 1261	7
Borlu	Kânûn-ı Sâni 1261	Şubat 1261	2
Dağmarmarası	Kânûn-ı Sâni 1261	Şubat 1261	2
Sart	Kânûn-ı Evvel 1261	24 Kânûn-ı Sâni1261	1Ay 24 Gün

Kaynak: BOA, ML. MSF, No: 8222

Tabloda görüldüğü üzere, temettuat tahririne en erken Temmuz, en geç Ocak ayında başlanmıştır. On yedi kaza ve bir nahiyenin on dört tanesinde yazım 1261 Şubatında tamamlanmıştır. Palamut nahiyesi ile Adala kazasında yazım Kanun-ı Sâni 1261 tarihinde bitmiştir. Sadece Manisa'da tahrir 1261 yılında bitirilemeyip Mart 1262 yılına sarkmıştır.

2- Temettuat Yazımında Görev Alan Kâtipler ve Bu Kâtiplere Ödenen Maaşlar:

Manisa ve kazalarındaki temettuat yazımları, defterde kendilerinden kâtip olarak bahsedilen kişilerce yapılmıştır. Kazalarda yapılan temettuat tahrirlerinde farklı sayıda kâtip görev almıştır. Bu kâtiplerin sayısı bir ile on dört arasında değişmektedir. Aşağıda verilen tabloda, kazalardaki tahrirlerde görev yapan kâtiplerin sayısı, bunların en kısa ve en uzun süre görev yaptıkları zaman aralığı, kâtiplere ödenen en düşük ve en yüksek aylıklar gösterilmiştir.

Tablo-2 Kazalarda Yapılan Temettuat Tahririnde Görev Alan Kâtiplerin Sayısı, Çalıştıkları Süreler ve Kâtiplere Ödenen En Düşük ve En Yüksek Aylıklar

Kaza Adı	Kâtip Sayısı	Katiplerin Kazada Yazım Yaptıkları En Kısa ve En Uzun Süre (Ay)	Kazada Yazım Yapan Kâtiplere Ödenen En Düşük Aylık (Kuruş)	Kazada Yazım Yapan Kâtiplere Ödenen En Yüksek Aylık (Kuruş)
Manisa	9	2-10	100	300
Nahiye-i Palamut	7	1,5	80	200
Gördük	3	2-6	100	150
Turgutlu Maa İlica	5	2-7	100	200
Nif	7	2-5	200	200
Akhisar	3	2-4	250	250
Marmaracık	1	2	200	200
Demirci	14	15 Gün-5,5	100	250
Gördüs	7	2-8	100	300
Kayacık	2	7	90	120
Menemen	6	2-7	250	400
Güzelhisar-1 Menemen	1	6	200	200
Mendehora	1	2	250	250
Foçateyn	4	3-7	120	200
Adala	4	3-7	150	300
Borlu	1	2	150	150
Dağmarmarası	1	2	150	150
Sart	1	1 Ay 24 gün	200	200

Kaynak: BOA, ML. MSF., No: 8222

Temettuat yazımında en fazla kâtibin görev yaptığı kaza Demirci olup, tahrirde on dört kâtip görev almıştır. Kâtipler bu kazanın yazımını altı ayda gerçekleştirmişlerdir. Kâtiplerin en uzun süre ile tahririni yaptıkları kaza ise Manisa'dır. Manisa ve kazalarında temettuat tahririnde görev yapan kâtiplerin tümünün sayısını tam olarak tespit etmek güçtür. Çünkü, kâtipler içerisinde

aynı adı taşıyan birçok kişi bulunmaktadır. Mesela, defterde aynı kazada veya farklı kazalarda görev yapan kâtiplerden Emin'e dört, Mehmed'e sekiz, Ahmed'e beş, Abdullah'a iki, İbrahim'e dört, Hâfız İbrahim'e iki, Hâfız Mehmed'e dört, ve Abdurrahman'a iki yerde rastlanmaktadır. Bu kâtiplerden bazıları aynı adı taşımakla birlikte bunların birbirinden farklı kişiler olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü, bu kişilerin tahrir yaptıkları süreler birbiri ile çakışmaktadır. Bu kişiler şunlardır: Emin Efendi, Ahmed Efendi, Abdullah Efendi, Ömer Efendi, Halil Efendi, Süleyman Efendi, Bekir Efendi, Hâfız Mehmed Efendi, Abdurrahman Efendi ve Şâkir Efendi. Benzer isimli kâtiplerden Mehmed Efendi, Hâfız İbrahim Efendi, İbrahim Efendi, Ali Efendi, Hasan Efendi ve Mustafa Efendilerden bazılarının görev süreleri birbiri ile çakışmadığından, bu kâtiplerin aynı kişiler olduğu ve farklı kazalardaki yazımlara katılmış olabilecekleri ihtimal dahilindedir.

Manisa ve kazalarındaki temettuat tahrirlerinde görev yapan kâtiplere on aylık süre içerisinde toplam 53115 kuruş ödenmiştir.

Tahrirde görev yapan kâtiplere çalışmaları karşılığı aylık olarak ne kadar para ödeniyordu? Defterden edindiğimiz bilgilere göre, her kâtip için farklı miktarlarda aylık ödeme yapılmıştır. Kâtiplere ödenen aylık miktarı 80 kuruş ile 400 kuruş arasında değişmektedir. Defterde, bu farklılığı açıklayacak bilgi bulunmasa da, bunun kâtiplerin nitelikleriyle ilgili olduğu düşünülebilir. Aşağıdaki tabloda, yazımı gerçekleştiren kâtiplerin aldıkları maaş miktarlarına göre sayısı verilmiştir.

Tablo.3 Kâtiplere Verilen Aylık Ücretler ve Bu Ücretleri Alan Kâtiplerin Sayısı

Maaş Miktarı (Kuruş)	80	85	90	100	120	150	200	240	250	300	340	360	400	Toplam
Bu Miktarı Alan Kâtip Sayısı	2	1	2	11	5	14	23	1	11	4	1	1	1	77

Kaynak: BOA, ML. MSF, No: 8222

Tablodaki bilgiler, kâtiplerin büyük bir kısmına 100 kuruş ile 250 kuruş arasında aylık ödendiğini göstermektedir. Belirtilen miktarlar arasında aylık ödenen kâtiplerin sayısı 65 olup bunlar yazımı gerçekleştiren kâtiplerin % 84 ünü oluşturmaktadır.

3- Temettuat Yazımı İçin Yapılan Diğer Masraflar: Temettuat yazımı için yapılan masraflar sadece kâtiplere ödenen aylıklardan ibaret değildi. Kâtiplere ödenen aylıkların yanında, yazım sırasında kullanılan kırtasiye malzemeleri için yapılan harcamalar, kâtiplerin kazalardaki perakende aşiretlerin emlak ve arazilerini yazmaya giderken kullandıkları bargirlerin ücretleri de bu masraflara dâhildi. Aşağıdaki tabloda tahrirlerde yapılan bu tür masraflara ilişkin bilgiler verilmiştir.

Tablo-4 Kazaların Temettuat Yazımında Kâtiplere Verilen Aylıklar İle Kırtasiye Masrafları ve Bargir Ücretleri (Kuruş)

Kaza	Kırtasiye Masrafı	Kâtipler İçin Maaş Ödemeleri	Bargir Ücreti	Toplam
Manisa	458	9825	-	10283
Nahiye-i Palamut	300	3140	300	3740
Gördük	200	1700	600	2500
Turgutlu Maa İlica	200	4000	-	4200
Nif	200	3500	159	3859
Akhisar	-	1840	-	1840
Marmaracık	-	400	-	400
Demirci	285	5435	-	5720
Gördüs	200	5900	-	6100
Kayacık	100	1470	86	1656
Menemen	307	6425	-	6732
Güzelhisar-ı Menemen	300	1200	-	1500
Mendehora	-	500	-	500
Foçateyn	292	2720	-	3012
Adala	200	3900	1220	5320
Borlu	-	500	-	500
Dağmarmarası	-	300	-	300
Sart	-	360	65	425
Toplam	3042	53115	2430	58587

Kaynak: BOA, ML. MSF, No: 8222

Sancak genelinde yapılan tahrirler için kırtasiye masrafı olarak 3042 kuruş, kâtiplere verilen aylıklar için 53115 kuruş ve bargir ücreti olarak da 2430 kuruş ödenmiştir. Manisa ve kazalarında temettuat tahriri için yapılan masrafın toplamı 58587 kuruştur. Bu meblağın %90,6'sı kâtiplere maaş olarak, % 5,1'i kırtasiye masrafı ve %4,1'i de bargir ücreti olarak ödenmiştir. Defterde altı kazanın kırtasiye masrafı belirtilmemiştir. Bu kazaların kırtasiye masrafı kâtiplere verilen maaşlarla birlikte yazılmış olmalıdır. Yine on iki kazanın tahrir masrafları içerisinde bargir ücreti görülmemektedir. Bu kazaların tahrir masrafları içerisinde bargir ücretinin görülmemesi bu kazalarda perakende aşiretin yaşamadığı anlamına gelmemektedir. Çünkü, Demirci kazasına ait temettuat defterlerinde perakende olarak yaşayan aşiretlere rastlanmaktadır (Gökmen 2007: 73). Kazalar içerisinde en fazla kırtasiye masrafı Manisa, Menemen, Palamut nahiyesi ve Foçateyn kazalarındaki tahrirlerde yapılmıştır. En az kırtasiye harcaması ise 100 kuruş ile Kayacık kazasındaki yazımda yapılmıştır. Kırtasiye masrafları ile yazımlarda yapılan harcamalar arasında bir orantının olmadığı görülmektedir. Güzelhisar-ı Menemen kazasının toplam 1500 kuruşluk tahrir harcamasının kırtasiye masrafı 300 kuruş iken,

6732 kuruş tahrir masrafı olan Menemen kazasının kırtasiye masrafının daha fazla olması beklenirken bu miktar 307 kuruş olarak gerçekleşmiştir.

Kazalar içerisinde en fazla tahrir masrafı hangi kaza için yapılmıştır? Tablodaki rakamlar, en fazla masrafın 10283 kuruşla Manisa'ya ait olduğunu göstermektedir. Manisa kazasını 6732 kuruşla Menemen, 6100 kuruşla Gördüs, 5720 kuruşla Demirci ve 5320 kuruşla Adala kazası takip etmektedir. Kazalar içerisinde tahrirler için en az masraf 300 kuruş ile Dağmarmarası için yapılmıştır. Diğer kazalar için yapılan tahrir masrafları 10283 kuruş ile 300 kuruş arasında değişmektedir. Temettuat tahrirleri için yapılan bu masrafların kazalardan elde edilen toplam temettuatlar ile arasında bir oran var mıydı? Elimizde kazaların toplam temettuatını gösteren rakamlar olmadığından bunu belirlemek mümkün olmamıştır. Peki yazım masrafları ile kaza nüfusları arasında bir ilgi var mıdır? Tahrirlerden birkaç yıl öncesine (1842) ait nüfus verileri ile (Bilgi 1997: 25-31) yapılan bu masraflar karşılaştırıldığında böyle bir ilginin olmadığı görülmüştür (4). Çünkü, 1842 yılında Gördes kazasının nüfusu 6254 iken, bu kazadaki yazımlar için 6100 kuruş harcanmıştır. Oysa aynı tarihte 4460 nüfusa sahip Menemen kazasının tahrir masrafları 6732 kuruştur. Aynı şekilde, 1842 yılında 3545 nüfusa sahip Akhisar kazası temettuat yazımları için 1840 kuruş harcanmışken, Akhisar'dan daha fazla nüfusa sahip Foçateyn kazası (3265) temettuat yazımları için 3012 kuruş harcama yapılmıştır. Zikredilen bu kazaların yazım masraflarına etki edecek bargir ücreti de bulunmamaktadır. Bu durumda, kazaların coğrafi büyüklüğü ile yazıma konu olan emlakın miktarı masraflarda belirleyici rol oynamış olmalıdır.

Sonuç

Manisa ve kazalarında yapılan temettuat tahrirleri için şunları söylemek mümkündür: Kazalarda tahrir en erken Temmuz 1261 (Temmuz 1845) tarihinde başlamış ve en geç Mart 1262 (Mart 1846) yılında tamamlanmıştır. Yazımlar için yapılan 58587 kuruş masrafın 1262 (1846) yılı vergisinden karşılanması düşünülmektedir. Tahrirde görev alan kâtiplerin görev süreleri birbirinden farklıdır. Kâtiplere yazım için 80 ile 400 kuruş arasında aylık ödenmiştir. Kâtiplere ödenen paralar yanında kırtasiye malzemeleri için yapılan harcamalar ve kâtiplerin perakende aşiretlerin emlaklerini yazmaya giderken kullandıkları bargir ücretleri de masraf olarak kaydedilmiştir. Bazı kazaların temettuat yazımı fazlaca kâtip tarafından gerçekleştirildiğinden bu kazalardaki tahrirler kısa sürede bitirilmiştir. Tahrirlerin büyük bölümü 1261 yılı Şubatında tamamlanmıştır. Bazı kazalarda tahrirler sadece bir kâtip tarafından yapıldığından birkaç ay sürmüştür.

Açıklamalar

1. Temettuat defterlerine dayalı olarak yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır. Ahmet Ak-Said Öztürk, *Yozgat Temettuat Defterleri*, İstanbul, 2000; Mübahat Kütükoğlu, “İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Tebaa”, *Belleten*, c. 63, S. 238, Aralık 1999, s. 755-774; Said Öztürk, “Ondokuzuncu Yüzyılda Söğüt Kazası'nın Sosyal ve Ekonomik Özellikleri”, *Söğüt*, VIII. Osmanlı Sempozyumu (Eylül 1994, Söğüt); Said Öztürk *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik*, İstanbul, 1996; Haydar Çoruh, *Temettuat Defterlerine Göre Erzurum Şehri (1260-1844)*, (M. Ü. Basılmamış Yüksek lisans Tezi,) İstanbul, 1997.
2. Bu çalışmalar şunlardır: Ertan Gökmen, *Tanzimat'tan İkinci Meşrutiyet'e Demirci Kazası*, İzmir-2007, Hilâl Ortaç, *Tanzimat'tan I. Meşrutiyet'e Manisa Kazası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı, İzmir-1996, (Basılmamış Doktora Tezi); Sabri Sürgevil, *Kemalpaşa (Nif) Çevresinin Tarihi*, İzmir-2000.
3. Başbakanlık Osmanlı Arşivindeki bu defterin künyesi BOA., ML. MSF, No: 8222
4. Manisa ve kazalarının 1842 yılındaki nüfuslarını şu şekildedir:
Manisa 25629, Demirci 12330, Gördüs 6254, Turgutlu maa İlica 4861, Menemen 4460, Akhisar 3545, Foçateyn 3265, Nif 2869, Gördük 2512, Adala 2199, Kayaçık 2030, Borlu 1500, Güzelhisar-ı Menemen 865, Marmara 806, Mendehora 676, Dağ Marmarası 624, Sart 369. Bkz Bilgi a.g.m., s 23-32

EK-Saruhan Sancağı ve Kazalarının Temettuat Yazımı için Yapılan Masrafları Gösteren Defterin Transkripti

Saruhan Sancağının Temettuat Tahririnde Zikr-i Âti Kazâlarda İstihdâm Olunan Ketebe Verilen Maâş ve Mâhiye ve Masârîfât-ı Sâirelerinin Mikdârını Mübeyyin Defteridir.

Kazâ-i Manisa

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

3000	10	300	Maâş-ı Emin Efendi an ibtidâ-i Temmuz sene 61 ilâ gâye-i Nisan sene 62
1800	09	200	Maâş-ı Hâfız Mehmed Efendi an ibtidâ-i Temmuz sene 61 ilâ gâye-i Mart sene 62
1600	08	200	Maâş-ı Sadık Efendi an ibtidâ-i Temmuz sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
800	08	100	Maâş-ı Ahmed Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Evvel sene 61 ilâ gâye-i Mayıs sene 62
450	4,5	100	Maâş-ı Abdullah Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Evvel sene 61 ilâ 15 Şubat sene-i minh
900	4,5	200	Maâş-ı İbrahim Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Evvel sene 61 ilâ 15 Şubat sene-i minh
375	2,5	150	Maâş-ı Ali Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Evvel sene 61 ilâ 15 Şubat sene-i minh

300	2	150	Maâş-ı Mehmed Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ gâye-i Eylül sene-i minh
600	3	200	Maâş-ı Abdi Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

9825

458

Masârıf-ı mühimmât-ı kırtâsiye ve sâire

10283

Cem'an Yekûn

Nâhiye-i Palâmud Nâm-ı Diğer Karye-i Yaya

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

900	6	150	Maâş-ı Salih Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ gâye-i Kânûn-ı Sâni sene-i minh
700	3,5	200	Maâş-ı Ömer Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ 15 Teşrin-i sâni sene-i minh
480	4	120	Maâş-ı Hasan Salih Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i Kânun-ı Evvel sene-i minh
240	3	80	Maâş-ı Mehmed Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i Teşrin-i Sâni sene-i minh
360	4	90	Maâş-ı İbrahim Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i Kânun-ı Evvel sene-i minh
120	1,5	80	Maâş-ı Halil Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Evvel sene 61 ilâ 15 Teşrin-i Sâni sene-i minh
340	4	85	Maâş-ı Tâhir Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Evvel sene 61 ilâ gâye-i Kânûn-ı Sâni sene-i minh

3140

300

Perâkende emlâk tahrîri için ba'zı mahallere gönderilen kâtip Ali Efendiye verilen ücret

300

Masârıf-ı mühimmât-ı kırtâsiye

3740

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Gördük

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

1200	6	150	Maâş-ı Mustafa Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
300	2	150	Maâş-ı Emin Efendi an ibtidâ-i Kânun-ı Sâni 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
200	2	100	Maâş-ı Mehmed Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

1700

600

Perâkende emlâk tahrîri için ba'zı mahallere gönderilen efendilere ücret-i bargir

200

Masârıf-ı Mühimmât-ı Kırtâsiye

2500

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Turgudlu ma'a İlica-i Saruhan

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

1400	7	200	Maâş-ı İbrahim Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ Gâye-i Şubat sene-i minh.
1200	6	200	Maâş-ı Ahmed Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ gâye-i Kânûn-ı Sâni sene-i minh
600	4	150	Maâş-ı Süleyman Efendi Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Sâni 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
300	2	150	Maâş-ı Mustafa Efendi an Kânun-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
500	5	100	Maâş-ı Bekir Efendi an Teşrin-i Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

4000

200

Masârıf-ı Mühimmât-ı Kırtâsiye

4200

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Nif

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

1000	5	200	Maâş-ı Şâkir Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
400	2	200	Maâş-ı Abdullah Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Sâni sene 61 ilâ gâye-i Kânûn-ı Evvel sene-i minh
400	2	200	Maâş-ı Ömer Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Sâni sene 61 ilâ gâye-i Kânûn-ı evvel sene-i minh
500	2,5	200	Maâş-ı İsmâil Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Sâni sene 61 ilâ 15 Kânûn-ı Sâni sene-i minh
400	2	200	Maâş-ı Ali Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Sâni sene 61 ilâ gâye-i Kânûn-ı Evvel sene-i minh
400	2	200	Maâş-ı İbrâhim Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
400	2	200	Maâş-ı Emin Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

3500

159

Dâhil-i kazâda bulunan 'aşârın emlak tahrîrinde virilen ücret-i bârgir

3659

200

Masârıf-ı Mühimmât-ı Kırtâsiye

3859

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Akhisar

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

1000	4	250	Maâş-ı Ahmed Efendi an Teşrîn-i Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
340	1		Maâş-ı Osman Efendi an Teşrîn-i Sâni ilâ gâye-i mâh-ı mezkûr sene 61
500	2	250	Maâş-ı Hasan Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 gâye-i Şubat sene-i minh.

1840

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Marmaracık

Berâ-yı maâş-ı Kâtib Süleyman Efendi an İbtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh.

Mâh 1 Guruş 200 Mâh 2 Guruş 400

Kazâ-i Demirci

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

500	2	250	Maâş-ı Mehmed Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i Teşrîn-i Evvel sene-i minh
240	1	...	Maâş-ı Mustafa Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i mâh-ı mezbûr
100	1	...	Maâş-ı Hacı Hâfız Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i mezbûr
250	1	...	Maâş-ı Râşid Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i mah-ı minh
900	4,5	200	Maâş-ı Hâfız Mehmed Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ 15 Kânûn-ı Sâni sene-i minh
100	1		Maâş-ı Mehmed Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i mâh-ı mezkûr.
360	1		Maâş-ı Hâfız İbrâhim Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i mâh-ı minh
150	1		Maâş-ı Ali Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i mâh-ı mezkûr
1375	5,5	250	Maâş-ı Bekir Mehmed Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ 15 Şubat sene-i minh
400	4	100	Maâş-ı Hasan Efendi an ibtidâ-i Teşrîn-i Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh.
400	4	100	Maâş-ı Ahmed Efendi an Teşrîn-i Sâni sene 61 ilâ gâye-i mâh-ı Şubat sene-i minh
400	4	100	Maâş-ı Kadir Efendi an ibtidâ-i Teşrîn-i Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

200	2	100	Maâş-ı Şâhinzâde Ali Efendi an Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ Şubat sene-i minh
60	0,5	120	Maâş-ı Musa Efendi an ibtidâ-i Şubat sene 61 ilâ 15 mâh-ı mezkûr.

5435

285

Masârıf-ı Mühimmât-ı Kırtâsiye

5720

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Gördüs

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

900	3	300	Maâş-ı Abdurrahman Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
300	2	150	Maâş-ı Hafız Mehmed Efendi an ibtidâ-i Eylûl sene 61 ilâ gâye-i Teşrin-i Evvel sene-i minh
300	2	150	Maâş-ı Hâfız İsmail an Eylûl sene 61 ilâ gâye-i Teşrin-i Evvel sene-i minh
1400	7	200	Maâş-ı Feyzullah Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
2000	8	250	Maâş-ı Şükrü Efendi an ibtidâ-i Temmuz sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
800	4	200	Maâş-ı Şükrü Efendi an ibtidâ-i Teşrin-i Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
200	2	100	Maâş-ı Derviş Mehmed Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

5900

200

Masârıf-ı Mühimmât-ı Kırtâsiye

6100

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Kayacık

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

840	7	120	Maâş-ı Mehmed Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
630	7	90	Maâş-ı Mustafa Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

1470

86

Perâkende emlâk tahrîri için ba'zı mahallere gönderilen kâtibin bârgir ücreti

100

Masârıf-ı Mühimmât-ı Kırtâsiye

1656

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Menemen

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

1500	6	250	Maâş-ı Hafız Mehmed Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
1500	6	250	Maâş-ı Hafız Ahmed Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
1500	5	300	Maâş-ı Halil Efendi an ibtidâ-i Teşrîn-i Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
500	2	250	Maâş-ı Süleyman Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
800	2	400	Maâş-ı Nu'mân Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
625	2,5	250	Maâş-ı Mustafa Efendi an ibtidâ-i Kânûn- Evvel sene 61 ilâ 15 Şubat sene-i minh

6425

307

Masârîf-ı mühimmât-ı kırtâsiye

6732

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Güzelhisar-ı Menemen

Berâ-yı maâş-ı Ahmed Efendi an ibtidâ-i Eylül sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

1200 6 200

300

Masârîf-ı mühimmât-ı kırtâsiye ve sâire

1500

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Mendehora

Berâ-yı maâş-ı İbrâhim Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

500 2 250

Kazâ-i Foçateyn

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

1400	7	200	Maâş-ı Ali Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene 61.
600	3	200	Maâş-ı Bekir Ali Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
360	3	120	Maâş-ı Rıza Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh
360	3	120	Maâş-ı Süleyman Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Evvel sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

3720

292

Masârîf-ı mühimmât-ı kırtâsiye

3012

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Adala

Maâş-ı Ketebe-i Mümâileyhim

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

2100	7	300	Maâş-ı Abdurrahman Efendi an ibtidâ-i Temmuz sene 61 ilâ gâye-i Kânûn-ı Sâni sene-i minh
600	3	200	Maâş-ı Ömer Efendi an ibtidâ-i Ağustos sene 61 ilâ gâye-i Teşrin-i Evvel sene-i minh
600	4	150	Maâş-ı Ali Efendi an ibtidâ-i Temmuz sene 61 ilâ gâye-i Teşrin-i Evvel sene-i minh
600	4	150	Maâş-ı Hasan Efendi an Temmuz sene 61 ilâ gâye-i Teşrin-i Evvel sene-i minh

3900

1220

Perâkende Aşâirin emlakları tahrîri için ketebeye verilen ücret-i bârgir vesâire

200

Masârif-i Mühimmât-ı Kırtâsiye

5320

Cem'an Yekûn

Kazâ-i Borlu

Berâ-yı maâş-ı Mehmed Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

500 2 150

Kazâ-i Dağmarmarası

Berâ-yı maâş-ı Hasan Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni sene 61 ilâ gâye-i Şubat sene-i minh

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

300 2 150

Kazâ-i Sart

Berâ-yı maâş-ı Halil Mehmed Efendi an ibtidâ-i Kânûn-ı Sâni ilâ 24 Kânûn-ı Sâni sene-i minh

Guruş Mâh Beher Mâh Guruş

360 2 24 Yevm 200

Toplam

58587 Guruş

Liva-i mezbûrun hâvî olduğu kazâların bâ-irâde-i seniyye temettu'at tahrîrinde istihdâm olunan ketebeye şühûr-ı muhtelifelî zarfında virilen ma'âş ile masârif-ı kırtâsiye ve sâ'ire ber-vech-i bâlâ elli sekiz bin beşyüz seksen yedi guruşa bâliğ olub ve mebâliğ-i mezbûr sâlifü'z-zikr kazâların altmış iki senesi virgü malından ta'viz sûretiyle i'tâ kılınmış olmağın icâbının icrâsı husûsu devletlü El-hâc Sâib Paşa hazretleri zamânında bâ-mazbata inhâ olunmuş ise de henüz buna dâ'ir bir güne emr ve irâde-i seniyye zuhûr itmemiş olduğundan tekrâr ifâde-i keyfiyete ibtidâr kılınmış olmağla bu bâbda şeref-sünûh buyrulacak irâde-i seniyyenin bir gün evvelce iş'ârı husûsuna müsâ'ade-i

seniyyeleri şâyân buyrulmak bâbında emr-i fermân hazret-i men lehû'l-emrindir. 27 Rebi'ü'l-Evvel Sene 64/4 Mart 1848

Bende Kaymakam-ı Liva-i Mezbûr Mühür (Mehmed Sâdık)	Bende Aza Mühür	Bende Aza Mühür	Ed-Dâ'i Müftü Mühür Ali	Ed-Dâi Nâib Mühür Mustafa Nâzif
Bende Müdür-i Mâl Mühür	Bende Mümeyyiz-i Yahûd Mühür	Bende Mümeyyiz-i Ermeni. Mühür	Bende Mümeyyiz-i Rum Mühür	
Bende Metropolit Mühür	Bende A'zâ Nâ-Mevcûd	Bende A'zâ Mühür	Bende A'zâ Mühür (Mehmed Sa'id)	

Kaynakça

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi, ML. MSF, No: 8222
- Ak, Ahmet-Öztürk, Said (2000), *Yozgat Temettuat Defterleri*, İstanbul.
- Bilgi Nejdet, (1997), "Saruhan Sancağı'nın 1842 Yılı Nüfusu", *Manisa Dergisi*, Sayı 14, s. 23-32
- Çoruh, Haydar (1997), *Temettuat Defterlerine Göre Erzurum Şehri (1260-1844)*, (M. Ü. Basılmamış Yüksek lisans Tezi), İstanbul.
- _____ (2002), "Temettü Vergisinin Yapısı ve 1844 Yılı Sayım Sonuçları", *Yeni Türkiye Türkoloji ve Türk Tarihi Araştırmaları Özel Sayısı III*, (45), s. 650-670
- Gökmen, Ertan (2007), *Tanzimat'tan İkinci Meşrutiyet'e Demirci Kazası*, İzmir.
- Güran, Tefik (1985), "On Dokuzuncu Yüzyıl Ortalarında Ödemiş Kasabasının Sosyo-Ekonomik Özellikleri", *Ord. Prof. Ömer Lütfi Barkan'a Armağan*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 41/14, İstanbul, s. 301-345
- Kütükoğlu, Mübahat (1995), "Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri", *Bellekten*, c.LIX/.225, s. 395-413
- _____ (1999), "İzmir Temettü Sayımları ve Yabancı Tebaa", *Bellekten*, 63/ 238, s. 755-774
- Ortaç, Hilâl (1996), *Tanzimat'tan I. Meşrutiyet'e Manisa Kazası*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir (Basılmamış Doktora Tezi).
- Öztürk, Said (1996), *Tanzimat Döneminde Bir Anadolu Şehri Bilecik*, İstanbul.
- _____ (2000), "Konya Temettuat Defterleri", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi 7-9 Nisan 1999*, s. 533-540, Konya,

- Serin, Mustafa (1998), "Osmanlı Arşivinde Bulunan Temettuat Defterleri", *T.C Başbakanlık I. Milli Arşiv Şurası*, 20-21 Nisan 1998, Tebliğler, Tartışmalar, s. 717-728, Ankara,
- Sürgevil, Sabri (2000), *Kemalpaşa (Nif) Çevresinin Tarihi*, İzmir.
- Tozduman, Arzu (1992), *Aydın Güzelhisarı'nın Sosyal ve İktisadî Durumu 1844*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Osmanlı Müesseseleri ve Medeniyeti Tarihi Bilim Dalı, İstanbul, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

Dividend Registers in The Sandjack of Saruhan

Assist.Prof.Dr. Ertan GÖKMEN*

Abstract: The “temettuat” (dividend) registers were kept throughout the first half of the 19th century in order to re-identify sources of tax revenue to prevent injustice in tax payment and to decrease the amount of tax citizens were expected to pay. These registers contain a lot of valuable information to help us determine the social, economic and demographic structure of many cities and towns. Such registers were also kept in Manisa and surrounding towns from July 1845 to March 1846. Many clerks were employed for keeping these registers, and the expenditures made during this time included not only clerks’ salaries but also travel allowances and writing material costs. This study makes use of the “Maliye Masafirat” record no. 8222 in the Prime Ministry archive in order to provide information on the expenditures made by each surrounding town, the number of clerks employed for keeping the registers and the amount of time it took to complete registration.

Key Words: Tanzimat Period, Manisa, Dividend, Expenditure, Ottoman Empire, Clerk

* Celal Bayar University, Faculty of Science and Letters, Department of History / MANİSA
ertan.gokmen@bayar.edu.tr

Перепись владений в санджаке Сарухан

Доцент Доктор Эртан ГЁКМЕН*

Резюме: Перепись владений, проведенная в первой половине XIX века путем нового определения источников налогообложения с целью облегчения налогового бремени и предотвращения налоговой несправедливости, содержит важную информацию, позволяющую нам установить социально-экономическую и демографическую структуру многих городов и уездов. В Манисе и ее уездах также в выше обозначенных целях начиная с июля 1845 года по март 1846 года была проведена перепись. Для проведения переписи владений было задействовано большое число писарей. В период проведения переписи наряду с заработной платой писарей были выполнены расходы на материалы для письма и путевые расходы для писарей. В данной работе, основываясь на данные из книги финансовых расходов за номером 8222 из Османского архива при Правительстве, предоставлены сведения о распределении расходов на проведение переписи по уездам, число писарей, принявших участие в переписи и сроки окончания переписи владений.

Ключевые Слова: реформы, Маниса, владения, расходы, Османская Империя, писарь

* Университет им. Джелиля Байяра, Факультет естественных наук и литературы, Отделении истории / МАНИСА
ertan.gokmen@bayar.edu.tr